

Doç. Dr. Mustafa Kibaroglu Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Uluslararası Güvenlik konusunda akademik çalışmalar yapmakta. Çalışma alanı kitle imha silahları ve bu silahların yayılması sorunu. Kendisiyle küresel terör tehditi ve devletlerin kendi güvenliklerini sağlama konusunda ne gibi önlemler aldıkları konusunda bir söyleşi yaptık.

-Sayın Kibaroglu, kitle imha silahları uzmanlık alanınız. Acaba dünyadaki kitle imha silahlarının ne kadarı devlet güdümünde, terörist gruplar olarak adlandırabileceğimiz bağımsız organizasyonların da bu tip silahlara sahip olduğu konusunda kanıtlar var mı? Varsa oran nedir?

-Öncelikle kitle imha silahlarının tanımını yapmak lazım. Kitle imha silahları dediğimiz zaman konvansiyonel olmayan silahlar akla gelir. Bunlar nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlardır. Hatta son dönemde radyolojik silahlardan da söz ediliyor. Fakat silah tanımı da daha net bir şekilde yapmak lazım. Silahı tanımladığımız zaman askeri amaca hizmet eden, yıkım gücü, etki gücü tespit edilen araçlar, çünkü her patlayıcıya silah demek mümkün değil. Askeri anlamda bir değeri olması gerekir. Terörist grupların kullandıkları bazı maddelerin yıkım gücü o kadar net şekilde bilinmese de onun yaratacağı kaotik ortam zaten terörist grupların işlerine yarayacak, amacına hizmet edecek bir araç haline getirmektedir. Dolayısıyla kitle imha silahı dediğimiz zaman genel anlamda devlet kontrolündeki silahlardan bahsetmekteyiz. Terörist örgütlerin elinde de bu tip silahların olduğuna dair maalesef elimizde bilgiler mevcut. Öte yandan terör, terörizm veya terörist gruplar, bunların tanımı üzerinde gerek ülkeler arasında, gerekse kurumlar veya kişiler arasında ortak bir görüş yok.

-Bunun nedeni birinin terörist olarak kabul ettiğinin başka biri tarafından özgürlük savaşçısı olarak görülmesi mi?

-Bir nedeni bu. Bu daha ziyade ülkelerin kendi ulusal çıkarları çerçevesinde bazı grupları terörist olarak tanımlamaları, bazı grupları ise onun rakibine zarar veriyorsa bir milliyet ya da bağımsızlık mücadelesi yapan grup gibi görmesi. Ama benim ortaya koymaya çalışacağım boyutu, bu klasik anlamda terör terörizm dediğimiz zaman akla gelen IRA, PKK, ETA, Kızıl Tugaylar vesaire gibi belli bir siyasi ideolojiye sahip, çoğunlukla toprak talebi olan, bağımsızlık yönünde veya belli bir coğrafyaya hakim olma yönünde, lokalize olmuş, daha ziyade belli ırk veya dinden insanların bir araya geldiği ve tanımlanabilir bir emir komuta zincirinin olduğu bir yapılanmadan söz ediyoruz.. Bunlar gerek giyim kuşamlarıyla olsun gerek davranış biçimleriyle veya söylemleriyle olsun, tanımlanması ve toplumun diğer kesimlerinden ayırt edilmesi nispeten kolay. Öte yandan, aslında 1990'ların başına kadar dahi götürebileceğimiz ancak özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarıyla ortaya çıkan tablo, terör-terörizm tanımları üzerindeki tartışmayı çok açtı.

-Küresel terör dediğimiz olguya mı ulaştı?

-Küresel ne, terör mü, dinler arası çatışma mı veya bir felsefeye, bir inanca hizmet etmek mi? Dolayısıyla Türkiye'de de, daha ziyade İslam alemi içinde olmak üzere dünyanın başka kesimlerinde de 11 Eylül saldırılarını genellikle algılandığı şekliyle çok fazla lanetleyen yok! Hatta bunun bir rövanş alma ya da bir dengeleme davranışı olduğu düşünülüp, El-Kaide ile bağdaştırılan grupların girişimleri bir bakıma destekleniyor. Dolayısıyla bu insanlar nezdinde bunu bir terör örgütü olarak algılamak mümkün değil. Ayrıca son dönemde belirginleştiği üzere, bunların yapıları klasik anlamdaki terör örgütleri tanımlarıyla örtüşmüyor. Belli bir hiyerarşik, bir merkezden yönetilen bir yapıları yok. Klasik anlamda bir terör örgütü bir veya

birkaç ülkeden destek alabilir, örneğin ETA yıllarca Fransa'dan destek görmüştür. Keza PKK yıllarca sadece Suriye'den, Irak veya İran'dan değil, Yunanistan ve başka Avrupa ülkelerinden, kimilerinden devlet politikası olmasa da o ülkelerin güvenlik ve istihbarat birimlerinin manipülasyonuna açık olup, desteklerini almasa Türkiye'de başta insan kaybı olmak üzere bu kadar büyük zarara yol açma yeteneğine sahip olabilir miydi? Bunların silah ve saldırılarda kullandıkları patlayıcılar veya bunların yapımında kullanılan maddelere sahip olmaları sistemli bir çabanın ürünüdür. Örneğin bir yandan uyuşturucu kaçakçılığını yönetip bir yandan da bundan gelen paralarla silah ticareti yapmak gibi. Ama bugün Londra'da, Madrid'de, İstanbul'da, Bali'deki saldırılarda hücre olarak tanımlanan birimlerin tek bir merkezden gelen bir emir veya malzeme üzerine değil, 2001 sonrasında çok daha net şekilde görüldüğü üzere, belli bir felsefenin dünya üzerinde birbirinden bağımsız gruplar tarafından benimsenmesi sonucu kendi girişimleriyle bu saldırıları gerçekleştirmişlerdir. Yani örneğin Londra'daki saldırıları düzenleyen birimlerin, istihbarat birimlerinin basına yansıyan raporlarından edindiğimiz bilgiler kadarıyla ortaya çıkardığı sonuç, bir yerden emir alıp da bu saldırıları gerçekleştirmiş olmadıkları; aksine “şu anda dünyada küresel bir savaş var, biz de bu savaşın bir parçası olarak ne yapabiliriz” şeklinde gelişen bir düşünceyle ve kendi inisiyatifleriyle yapılmış bir eylem olduğu. Dolayısıyla bu grupların klasik anlamdaki terör örgütlerine göre kitle imha silahlarına ulaşmaları o kadar kolay değil.

Öte yandan işin şöyle bir boyutu da var. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra dünyaya sadece kitle imha silahlarının kendileri değil, bunların yapımında kullanılan maddeler ve belki de daha önemlisi, ülkedeki ekonomik ve siyasi çöküntüden kurtulmak için bunların yapımında kullanılan bilgi ve deneyime sahip kişiler de dünyaya yayıldılar. Bu yeteneklere sahip kişiler dünyanın belli başlı ülkelerinin silah geliştirme programlarına katıldılar belki ama sadece devletlerin kontrolündeki istihbarat birimlerinin değil belki de o birimlerdeki bazı kişilerin devlet dışı aktörler veya terör gruplarıyla temasları neticesinde oralara yönelmeleri de söz konusu olmuştur. Önemli bir noktayı hatırlatmak istiyorum. 1996 yılında, Rusya Atom Enerjisi Kurumu MINATOM'un o dönemki direktörü Viktor Mikhailov bir röportajında “bizim 35 bin artı eksi 5 bin nükleer başlığımız var” demişti. Nükleer başlıklar gibi hem madde olarak çok değerli hem de güvenli olarak her birinin üzerine titrenmesi gereken bir konuda artı eksi 5 bin demek, o ülkede doğru dürüst bir güvenlik sisteminin olmadığını ortaya koyar. Dahası nükleer başlıklar hacimce büyük olduklarından sayması kolaydır, nükleer alanda bu kadar başboş olan eski Sovyet coğrafyasının, muhasebesi ve kontrolü çok daha zor olan kimyasal ve biyolojik silahlar konusunda ne büyük bir tehlike teşkil ettiği ortadadır. Dolayısıyla buradan yayılan silah, silah maddeleri ve bilgilerin devletlerin, devlet dışı kurumların veya bireylerin eline geçmiş olması kuvvetle olasıdır. Başta da bahsettiğim gibi, silah tanımı askeri bir kavram olarak anlaşıldığı taktirde üretilmesi daha zordur, daha teknoloji gerektirir ama bir patlayıcı, zarar verici unsur olarak görülürse, ne kadar alanda, ne süreyle ve kaç kişiye etki edeceği düşünmeksizin terörist amaçlarla kullanılması uluslararası alandaki denetim ve güvenlik eksiklikleri nedeniyle zor değil.

Bilim geliştikçe zaten bu tip teknoloji ve bilgilerin daha alt seviyedeki ülkelerin, grupların ve insanların eline geçiyor, internet yoluyla olsun, üniversitelerde veya kendi aralarındaki iletişimle.

-Küresel terör aynı zamanda İslam dini ile bir bakıma özdeşleştirilip “İslami Terör” olarak da sıkça kaynaklarda geçmekte. Sizce küresel eşitsizlikten en çok canı yanan müslüman ülkeler olduğu için mi küresel terör örgütleri odakları buralarda? Yaşanan gerçekten bir “medeniyetler çatışması” mı?

-Öncelikle İslami terör kavramını, bir din ile terör gibi asla benimsenmemesi gereken bir kavramı bir arada düşünmeyi reddetmek lazım. Her ne kadar “aman biz aslında onu kastetmedik” deseler de Batı dünyasında bilerek ya da bilmeyerek bu tanım kullanılmakta. Diğer taraftan bugün El-Kaide adeta bir ülkü birliğinin bir anlatım şekli, bir ortak noktası. Medeniyetler çatışması kavramı 1990’ların başında, Soğuk Savaşın sona ermesiyle belli entelektüel çevrelerce ortaya konmuş bir kavram. Ama bugün ortaya çıkan tablonun bence tek bir sorumlusu yok yani sırf bundan dolayı saldırılar oluyor demek konuyu çok basite indirgemek olur. Konuya bir güvenlikçi gözüyle baktığımızda, yapılan bir eylemin kimin işine yaradığı ve kime zarar verdiği üzerinde hareket ederek kimin yapmış olduğu ve neden yapmış olduğu anlaşılmaya çalışılır. 11 Eylül saldırıları gibi oldukça planlı, akla hayale gelmeyecek denli sofistike yapılaş biçimi dolayısıyla salt ön planda görülen Usama Bin Ladin ve çevresindeki kişilerle kısıtlı olmayacağını düşünüyorum çünkü son 10-15 yıl itibariyle uluslararası ortamda bir güç boşluğu var. Uluslararası İlişkiler alanında bir “güçler dengesi” kavramı vardır. Ülkelerin uluslararası alanda kendi çıkarlarını korumak amacıyla öngördükleri tehditlere karşı önlemler almaları ve düşmanlarına karşı ittifak geliştirmeleri, böylece bir denge oluşması, bu belli bir süre devam ettikten sonra bir tarafın lehine bozulduktan sonra tekrardan yeni dengelerin oluşması şeklinde tanımlayabiliriz. Ama Soğuk Savaş bittikten sonra uluslararası ilişkiler alanında yeni bir denge oluşmadı. ABD tek küresel güç olarak kaldı. Tabii küresel güç olmanın ve tek başına görünmenin ABD içinden ve dışından ayrı ayrı etkilerini ele almak lazım. ABD’nin üstün bir güç ve küresel boyutta erişiminin olması, ABD dışındaki ülkeleri bunun yaratacağı sakıncaları ortadan kaldıracabilecek çeşitli önlemler almaya teşvik eder. Askeri veya ekonomik güç geliştirme gibi önlemlerin yanında siyasi önlemler de olabilir, “acaba ABD buralara gelirse biz kiminle ittifak yapıp ABD gücünü dengeleriz” gibi. Örneğin “Şangay Beşlisi” adlı, temel ekseninde Rusya ve Çin olan ve ABD’nin Asya Kıtası üzerindeki etkisini dengelemek amacıyla kurulmuş bir güç birliği oluşturulmuştur. ABD içerisinde algılanış şekli itibariyle “biz tek küresel gücüz ve her istediğimizi yaparız” düşüncesinin çeşitli çevrelerde ortaya çıkması ve bunun yeni muhafazakarlık/neo-con düşünce olarak Bush yönetiminde iktidara gelmesi. Bu düşünceler belki 11 Eylül öncesinde oluşturulmuştu ama uygulanma tarihinin öne çekilmesine neden olan, hızlandıran hatta belki de tetikleyen bu saldırılar oldu. Bugünkü uluslararası sisyasi sistemdeyse ABD zamanı bir bakıma kontrol etmekte ve gelişmeleri kendi perspektifinden istediği yönde yönlendirmeye çalışmaktadır ve başka hiçbir güç ABD politikalarına dur diyebilecek güce sahip değildir. ABD’nin ne sıra savmak gibi bir kaygısı ne de kimseden çekinmesi var. Oysa Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği’nin birbirlerinden karşılıklı çekinmesi sonucu, yaptıkları hareketlerin ucu nereye varır diye hesaplamaları gerekiyordu. Bugün ABD, kelime uygunsu “fütursuzca” bir dış politika izleyebilme rahatlığındadır.

-Gerek 11 Eylül’de gerekse Irak Savaşı’nda ABD’nin gücünün de belli sınırları olduğu açığa çıkmadı mı?

-Geçen yılı Harvard Üniversitesi’nde geçirmiş biri olarak çok net söyleyebilirim, ABD dediğimiz zaman, oradaki herkesin Başkan Bush ve çevresinin düşünce şeklini paylaştıkları düşünmek çok yanlış olur. ABD toplumunun en az yarısı, bugünkü ABD politikalarına muhalefet etmekte. Oradaki iç muhalefet ne Ortadoğu’da ne Fransa’da ne de dünyanın başka bir yerinde görülmekte. Ama tabii dışarıdan ABD bir bütünlü ve herkes uygulanmakta olan politikalarla hemfikir gibi gözükmekte. Öte yandan 11 Eylül saldırıları ABD’ye devletlerden değil, devlet dışı aktörlerden çok güçlü bir zarar verilebileceğini ve buna karşı Amerikan yönetiminin önlemler almasını zorunlu kılması durumunu çıkarmıştır. Bir çok kişi de bu gelişmeyi Amerika’nın fütursuz, hegemonist politikasını dengelemek olarak görmekte.

Bu yaklaşımlara sahip kişilerin solcu, anti-kapitalist ya da Müslüman olması gerekmemektedir. Bunlar sadece ABD'nin uluslararası sistemde tek başına ve hemen her şeyi yaparım iddiasındaki tutumundan rahatsız olan herkes olabilir. Tabii ki vicdanı ve aklı olan hiç kimse bu saldırıları ve ölen insanları makul ve mantıklı bulamaz ama bunun ABD'nin dış politikasının bir maliyeti olarak, kendi ülkelerinde olsa dahi sorumluluğu Amerika'nın hesabına yazmaktadırlar. Her ne kadar terörü lanetleseler ve terörün önlenmesi konusunda işbirliği yapsalar da esas sorumlunun ABD olduğu düşüncesini pek çok Avrupalı, Ortadoğulu ve hatta Amerikalı insan paylaşmaktadır.

-Peki terörizmin odak noktasında Müslüman ülkelerin bulunması ve buralara uygulanan Amerikan müdahaleciliğinin nedenleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

-Son dönemki olayları sadece terör ve teröre karşı savaş olarak algılamak, konunun çok önemli ama sadece tek bir boyutunu ele almak olur ve bizi sorunun doğru analizine götürmez. Bunun arkasında İslam dünyasının yıllarca horlanmışlığını ve gerek Soğuk Savaş döneminde gerekse küreselleşme sürecinde hem maddi hem de kültürel değerler bakımından aşınmaları ve buna karşı toplumsal bir reaksiyon ortaya koymaları, işsizliğin, yoksulluğun var olduğu toplumlarda insanları maddi olarak tatmin edemediğimiz ortamlarda manevi tatmin buldukları bir ortamda bu durum ortaya çıkmıştır.

-Bu durumun bir başka nedeni de Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD karşısında dengeleyici unsurun ortadan kalkması dolayısıyla ortaya çıkan dengeleyici güç eksikliği mi?

-Bu söylenebilir çünkü uluslararası sistem prensip olarak boşluk kabul etmez, bu boşluk muhakkak doldurulur. Tabii alışlagelmiş olan devletler sistemi içerisinde, devletlerden doğan boşluğu gene başka devletlerin doldurması yönündeydi. Ama dediğim gibi ABD'nin tek başına kaldığı bir ortamda başka hiçbir devletin ön plana çıkmaması veya çıkamaması. Bugün ne AB, ne Rusya ne de Çin ekonomik anlamda belli bir seviyede olsalar da ne askeri ne de siyasi açıdan ABD politikalarına karşı koyabilecek durumda değiller. Dolayısıyla uluslararası sistemdeki boşluğu devletlerin dolduramadığı noktada, devlet dışı aktörler doldurur. 11 Eylül gibi çok büyük çaplı bir saldırıyı üstlenen El-Kaide örgütüyle bu karşı güç, ABD'nin bir anlamda antagonisti tanımlanmış oldu. Bundan sonra yapılan eylemlerin, bu saldırılardan esinlenerek mi yapıldığı yoksa direkt bir talimatla mı yapıldığı açık değil ama sonuçta ona atfedildiği bir gerçek. Açıkcası bu durumdan kimi ülkeler de çok da rahatsız değiller. ABD'nin politikasını "tek süper gücüm, bana uymazsan sana zarar veririm" olarak görüp, gelinen noktayı "o zaman al sana" şeklinde değerlendiriyorlar.

-Bu ülkeler herhalde ABD politikalarından direkt olarak etkilenen ülkeler.

-Direkt olarak etkilenenler olabilir veya bir sonraki aşamada sıranın kendisine geldiğini düşünenler olabilir ya da ABD'yle siyasi veya güvenlik açısından değil, ekonomik açıdan sorunları olan devletler olabilir. Burada isim belirtmekten özellikle kaçınıyorum, net bir bilgi ortaya koymak bu aşamada mümkün değil, ama bunlar ABD'ye karşı yapılan saldırıları müstehak olarak görmekteler. Bir önemli nokta da, ABD'ye karşı ne yapılması gerektiği öğrenildi, o yüzden El-Kaide'den ya da Osama Bin Ladin'den direkt bir emir gelmesi gerekmiyor, ayrı gruplar kendi imkan kabiliyetleriyle ABD ve onun müttetikleri olarak gördükleri kişi, grup ve ülkelere karşı saldırı düzenlemekte. Tabii bu aşamada bu durum, ABD gibi bir devleti hemen bugünden yarına dengeleyen, siyasetini baştan sona değiştiren bir güç değil ama yine de hem Amerikan halkını hem de ABD dış politikasını etkiliyor.

-Avrupa Birliği'ne neden bir dengeleyici güç olarak ortaya çıkma konusunda şans tanımamaktasınız?

-Avrupa Birliği'nin en azından görülebilir gelecekte böyle bir siyasi güce hala erişebileceğini zannetmiyorum, onlara böyle bir şey olabileceği gibi böbürlenmemelerini de hatırlattık. Soğuk Savaş sonrasında bir dönem Almanya'nın "ABD karşısındaki yeni güç biz olacağız" şeklinde bir söylemi vardı ama gerçekte bu mümkün gözüküyordu zaten 2001 saldırılarıyla süper gücün başına neler geldiğini görüp bu iddialarından tümünden vazgeçtiler. Zaten AB'yi ABD'nin küresel sistemde dengeleyicisi olarak görmek yanlış çünkü dengeleyici demek birçok ortak değerin bulunmaması demek ama nihayetinde AB ile ABD'yi aynı sepetin içine koyabilirsiniz. Birbirlerini ekonomik anlamda dengeleyebilirler belki de uluslararası sorunların çözümünde. Şöyleki, ABD bir sorun karşısında güç kullanımını daha ilk safhalardan düşünen bir geleneğe sahip, öte yandan Avrupa, kendi arasında pek çok savaş yaşamış bir tarihe sahip olarak, güç kullanmayı sorunların çözümündeki en son araç olarak görmektedir. Bunun yerine diplomasi veya ekonomik gücüyle, müzakere teklifleri kullanarak çözüme eğilimde. ABD ise bu yöntemleri işe yaramayan, zaman kaybı ve hatta çözüme hiç yaramayan çabalar olarak görmekte ve zaman kaybetmeyelim ve sorunu bir an önce güç kullanarak halledelim diye düşünmekte.

-Hocam son olarak gelecekte nasıl bir dünya öngörmektesiniz? Sizce 19. yüzyıl, çok oyunculu Avrupa devletler sisteminin gelecekte küresel şekilde kurgulanmış ve ABD'nin yanında AB, Rusya, Çin, Japonya, Hindistan ve diğer oyuncuların oynadığı versiyonu mu ortaya çıkacak yoksa ABD bir tarafta, devlet sisteminden bağımsız küresel terör bir tarafta devam mı edecek?

-Geleceği öngörmek çok zor ancak şunu söyleyebilirim, uluslararası sistemdeki gelişmeler her ülke, ülkeler içindeki gruplar veya bireyler tarafından aynı şekilde algılanmamakta, aynı şekilde yorumlanmamaktadır. Dolayısıyla bazılarının tehlikeli gelişmelere olarak gördükleri bazı gelişmeler diğer bazı kişiler açısından fırsatlar olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Hindistan bugün bir anlamda ortamı boş bulmuş ve İsrail'le de ilişkilerini geliştirerek nükleer kapasitesini çok ileri seviyelere götürmeye çalışmaktadır. Çin, ekonomisini her yıl ikiye katlamak uğruna uzun süre kaçındığı silahlanma harcamalarına yeniden başlama gereği duymaktadır. Dolayısıyla bugün dünyada tek bir gelecek algılaması yok. Bu fırsatları bazı ülkeler diğer ülkelerle olan sorunlarını çözmek, gerekirse oldubittiye getirmek ya da o sorunlar karşısında güçlü olabilecek konumlara kendilerini getirmek için kullanıyorlar. Öte yandan kimi çevrelerce savunulsa da, ABD'nin bir güç kaybetme sürecine girdiğini zannetmiyorum ama özellikle medyanın yaygınlaşmasıyla hem izleyerek hem de müdahil olarak Amerikan halkının dünyada olup bitenlerden daha çok haberinin olduğunu ve akıllarda "acaba biz bir grup insan tarafından bir yerlere mi çekiliyoruz?" sorusunu sormaya başladıklarını söyleyebiliriz. Bunun artışı Amerikan yönetiminin dış politikaya verdiği ağırlığın bir kısmının içe yönelmesine neden olabilir. Avrupa Birliği'nin ise çok güçlü tek bir yumruk şeklinde bir politika izlemesi olasılığını daha en az 50 yıl görmüyorum. Gelişmelere ve AB'nin ortaya çıkış düşüncelerinin ne derece sahiplenildiğine bakarsak, buna çok güçlü şekilde sarılan çevreler olduğu kadar, birliğin gidişatını sorgulayan çevrelerin de güç kazandığını görebiliriz. AB bir barış projesidir. AB birçoklarının algıladığının aksine, hedeflerini ulaşılmaması zor olarak bilinçli bir şekilde yüksek koymuş ve bu hedeflere ulaşmaya çok çaba sarfetmektedir.

-Bir Avrupa ulusu yaratmaktan mı bahsediyorsunuz?

-Tek bir ulus demeyelim ama Avrupa Birleşik Devletleri mi yoksa federal bir yapı mı, bu soru hep tartışılıyor. Galatasaray Lisesi'nde okumuş biri olarak, Fransızların başka bir devletin boyunduruğu altına gireceklerini en az 150 yıl boyunca tahmin etmiyorum. İşin esprisi bir yana, ortak bir tehditin tanımlanamadığı bir yerde, ortak savunma politikasından söz edilemez. Çünkü savunma politikaları tehditlerin tanımlanması, bu tehditlere karşı gerekli doktrinlerin geliştirilmesi ve gerekli silahlanmanın yapılmasını gerektirir. Ama AB içerisinde örneğin Nordik ülkelerin uluslararası silahlanmada gördükleri tehditler ile bir Fransa'nın, bir İtalya'nın gördüğü tehditler arasında dünya kadar fark var. Almanya'nın bir dönem küresel süper güç olmayı iddia ettiği zamanlarda, Hollanda, Danimarka gibi ülkeler "hadi oradan, biz refah devleti olmak için ekonomik imkanlarımızı ve enerjimizi kullanmalıyız" demekteydi. Dolayısıyla ortak bir tehdit tanımı, dolayısıyla da ortak bir dış politika yok. Daha uzun süre de olacağını zannetmiyorum, dahası her geçen gün yaşanan olaylar Avrupa'nın içindeki bu karmaşayı arttırmaktadır. Bir tek ülke için bile ortak bir savunma planı ve bununla etkileşimli bir dış politika oluşturmak güçken, AB gibi çok uluslu, çok kültürlü, bambaşka düşünce ve felsefelere sahip insanların yaşadığı bir yapıda bunların belirlenmesi pek mümkün değildir. Zaten akli başında Avrupalı otoriteler de AB'yi bir ekonomik ve siyasi güç olarak tanımlayıp, askeri bir güç olarak görmüyorlar. Sonuçta da AB'nin ortaya bir kutup gibi çıkacağını düşünenlerden değilim. Gelecekte sorun olacak olan ülkeler bence daha çok bürokratik ve devlet yapılarıyla tanımlanması kolay olmayan, karar alma süreçlerinin neye dayandığı belli olmayan, çok rasyonel olduklarına inanmadığımız ülkeler.

-Bu röportaj için teşekkür ederiz Sayın Kibaroğlu.

Hazırlayan: Levent Kalaç - Dilhayat Barışçı